

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Танської Людмили Вацлавівни «Гармонізація глобалізаційних процесів як соціокультурний проект», подане на здобуття наукового ступеня кандидата культурології за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (культурологія)

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі гармонізації глобалізаційних процесів в культурі. Глобалізація культури є недостатньо вивчений пласт наукових досліджень та призводить до певної гомогенізації, до виявлення у світі взаємодії різних культур, так званих культурних універсалій в кожній національній культурі, які й визначають ступень її розвитку. Будь-яка гомогенізація корелює з гетерогенністю культуротворчості. Особливу роль у цих процесах відіграє естетичний фактор, тому естетична реальність культуротворчості визначає себе як універсальний принцип гармонії, гомеостазу, та композиційності соціальних систем.

Теоретики глобалізації концентрують свою увагу на соціальних, культурних, ідеологічних, політичних, економічних та інших вимірах культуротворчості, оскільки естетичний вимір як інтегративно-гармонізований принцип майже не потрапляє до кола наукових інтересів.

Дисертантка з огляду на проблематику визначає наукову новизну як естетичний аспект проектних стратегій у контексті глобалізації культури та формотворчих настанов культури постсучасності.

Доводить, що гармонізація є генеративною парадигмою, яка окреслює перехід від плюралізму і тотальної плюральності проектного простору соціальних систем глобалізації культури до певної соціокультурної цілісності в контексті проектної моделі і композиційних настанов; розглядає такі реалії, як нелінійність, трансмутація, композитність, які характеризують гармонізацію як естетичний, мистецький феномен.

В роботі розкривається зв'язок проектних концепцій із філософськими ідеями постмодернізму та надається аналіз вихідних принципів проектної натурфілософії, які свідчать про еволюційний та екологічний контекст переосмислення місця культури в контексті її відношення до природи й радикальних антропологічних трансформацій соціуму, які характеризують новітній антропний тип осмислення культури.

У дисертаційному дослідженні уточнюються поняття «постмодернізм» у контексті глобалізації культури; поняття деконструкції в контексті його використання у філософському моделюванні і в проектній культурі загалом, зокрема в дизайні, архітектурі, моді, рекламі. Поняття адаптації цінностей європейської і північноамериканської культур до східного регіону і, навпаки, цінностей східного регіону до метагранних універсалій європейської культури у проектному моделюванні соціальних систем; поняття проектних інтенцій як єднання позицій акторів глобалізації і транспозитивних реалій.

Таким чином, актуальність і цінність дисертаційного дослідження

Л.В. Танської обумовлюється постановкою завдань та мети щодо гармонізації глобалізаційних процесів як соціокультурного проекту. Вирішуючи поставлені в дослідженні завдання, авторка опрацювала значний масив культурологічної, філософської літератури, в якій концептуально важливими постають праці світових вчених: Р. Робертсона, В. Бергера, Е. Смітта, А. Апандурея, Д. Гелда, Е. Мак Грю, Д. Голдблатта, Д. Перратона, Д. Мартена, Ф. П'єра та інших. Таким чином, продемонстрована дослідницька робота з текстами, що значною мірою актуалізує потенціал дослідження й обумовлює обґрунтованість наукових положень, висунутих в дисертаційному дослідженні, які визначені, обґрунтовані і логічно аргументовані дисертанткою.

Теоретико-методологічним підґрунтям роботи носить міждисциплінарний характер і виконане на межі культурології, естетики та філософії культури. Так, методологічною основою дисертації, стали трансцендентальний метод, який надає можливість порушити питання, що зв'язує частини змісту, які перебувають по різні боки від деякої межі. Феноменологічний метод сприяє визначенню поля виявлення цих можливостей в культурі. Діалектичний метод дозволяє охарактеризувати межі і засоби трансформації суперечностей, зміну феноменів культури від одного стану буття до іншого, що описується такими категоріями, як мутація, трансмутація, інтеграція, локалізація тощо.

Щодо гармонізуючих інтенцій культуротворення, то в роботі гармонія конкретизується завдяки трансцендентальному, феноменологічному і діалектичному методам дослідження.

У дисертації застосовано компаративістський і системний підходи. Зокрема, актуальним є полісистемний підхід, згідно з яким актори глобалізаційних процесів постають як продуценти в контексті різних систем культури. Залучено також синхронний і діахронний методи, на основі яких об'єкти розглядаються в статичній і динамічній, характеризуються соціологічними, політичними, етичними, естетичними, мистецькими ознаками феноменів культури, яка перебуває у процесі глобалізації.

У I розділі роботи «Теоретико-методологічні засади дослідження» здійснений історико-культурний і естетичний аналіз гармонії як соціокультурної категорії, що дав змогу виявити багату традицію розуміння її як головного чинника пошуку завершеної цілісності соціальних, космологічних, мистецьких систем. Починаючи з верхнього палеоліту, семіозу знакових систем неоліту, гармонії сфер піфагорійців, гармонії як діалектики протиріч у Геракліта, середньовічних теоцентричних моделей гармонії та космологізму Нового часу, гармонію починають виявляти у фрактальному просторі, в системі проекту постмодерн. «Гармонія» як естетична категорія стає евристичною для осмислення гармонізації культуротворення, можливості уникнути зайвих суперечностей і сформулювати проєкт можливого буття різних культур, їх взаємодії на основі певних парадигм, які визначаються як антропологічний, лінгво-семіотичний, візуальний повороти. Антропологічний поворот фіксує зміни, які

свідчать, що людина у ХХ столітті набуває раніше не відомих ознак: змінюється поле комунікації, все, що стає полем комунікації, раптом перетворюється на культуру без меж, образних конотацій, втрачаються демаркації поетики і естетики, універсалізуються засоби масової комунікації. Лінгвосеміотичний поворот дає можливість зосередити увагу на мовній диспозиції культурного дискурсу як єдності новітнього комунікативносеміотичного простору, він формується як штучний, надбудований над традиційною системою мови. Семіотичний або семіологічний (орієнтований на граматику культурних практик) поворот зосередив увагу на мові. Дискурс, знак, текст, мови культури – це та матриця інструментарію інтерпретативної лінгвістичної парадигми, що визначає сучасну культуру в рамках семіотичного повороту. Також авторка звертається до феноменологічного підходу, що позначений намаганням безпосередньо увійти в суть речей, минуючи ланцюг етичних, естетичних, емоційних опосередкувань. Також розглянуто візуальний поворот, що надає інші можливості усвідомити, наскільки неонатуралізм культури ХХ – ХХІ століть подається на екрані всіх інших реалій зображення культури, повертає людину до довіри, тобто до окуляцентризму, симулякрів, що підмінюють реальність. Гармонізація всіх цих реалій визначається як наскрізна синтетична проблема глобалізації культури в контексті культуротворчості.

Отже, культура як єдність діяльності, поведінки і стану презентує принципи гармонізації, принципи праксеології, етики та естетики.

Заслугове підтримки і позитивної оцінки спроба авторки у **другому розділі** дисертації **«Соціальне проектування та прогнозування як культуротворчість»** уточнити соціокультурні засади проектної трансформації простору культури. У цьому контексті дисертантка розглядає проектні моделі формування систем культури та аналізує системогенез соціокультурних систем і специфіку передбачення майбутнього в культурному проектуванні.

Не можна обійти поза увагою і **підрозділ 2.3. «Гармонізація глобалізаційних процесів культури як проектно-модельний симбіоз»**, де авторка говорить про те, що система алгоритмізації й аналогового проектування сформувалася в певну технологію методів дизайну як поетапного прогнозування та розв'язання проектних завдань, спираючись на дослідження Дж.К. Джонса. Цей підхід засвідчує те, що існують традиційні (безпосередній, орієнтований на досвід культуротворчості в ремісничому осередку) та нетрадиційні типи проектування (феномен опосередкування проектного процесу – креслення, плани споруд можна перевести в макет, а потім зробити виріб).

Цікавим вектором дослідження є **третій розділ дисертації «Домодерні, модерні й постмодерні алгоритми глобалізації»**, в якому дисертанткою визначена глобалізація як своєрідна маска або маркер колонізації, яка так чи інакше здійснюється в рамках культурного цілого. Наголошено про важливу роль людини за доби глобалізації яка стає медіально орієнтованою на посередників спілкування, які не мають смертної форми існування, утворюється певний «вакуум» віртуального

безсмерття людини. Феномен ідентичності культури реалізується як певна селекція, зрежисована медіа-акторами комунікації, як сегментація комунікативного простору. Культура за доби глобалізації, або глобалізація культури, глобалізаційна культура – це визначення, які характеризують цілу низку трансформативних процесів які відбуваються в культурних практиках. Горизонт «глобалізації культури», з одного боку, є культурно-історичним простором комунікації, з іншого – маркером систем універсалізації та локалізації діяльності людини за домінантою засобів соціальної дії. Домодерні, модерні та постмодерні алгоритми глобалізацій так чи інакше пов'язуються з трьома конфігураціями: – релігійною, зумовленою теофанією та ієрофанією як презентацією сакрального, що є можливим в сучасному просторі буття.

Також надана оцінка суб'єктно-означеним механізмам трансформації соціокультурного потенціалу культури постсучасності, які розкриваються у питаннях: «глобалізація як *religare*», де проблеми глобалізації культури висвітлено в контексті релігійного світогляду.

Проведене дослідження засвідчує, що гармонія в контексті здійснення глобалізаційних процесів культури є надзвичайно евристичною категорією. Естетичні виміри гармонізації реальності корелюють із культурною поетикою, прагматикою, визначають семіоз знакових систем дискурсу в комунікативному просторі культури. Дослідження актуалізувало проблематику фундаментальних витоків гармонізації розвитку соціальних систем.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне висловити окремі **зауваження та пропозиції:**

1. Терміни «модерн» та «постмодернізм» у роботі вимагають більш чіткого визначення і автор має звернути увагу на те, що культурну ситуацію доби другої половини ХХ століття визначено як «постмодерн», а її рефлексію, розпочату з деконструктивізму французької семіотичної школи Ж. Дерріда, – як «постмодернізм».

2. На нашу думку в роботі не достатньо розкрита проблематика глобалізації культури з точки зору впливу процесів на сучасні арт-практики (реклама, мода, дизайн) та особливості їх динаміки. Саме тут етнокультурні витоки сприяють альтерглобалістським інтенціям в проєктній творчості.

3. Недостатньо приділена увага естетико-культурологічному виміру національної етнокультури.

4. Представлене дослідження, значною мірою б виграло при включенні до нього «додатків» з конкретними прикладами проєктних технологій модерну та постмодерну, що значно підсилило б практичну складову роботи.

Втім, висловлені вище зауваження жодною мірою не зменшують значущість роботи. Вони також не знижують її загальної високої оцінки, теоретичної й практичної цінності дослідження для вітчизняної культурології, а навпаки, спрямовують на подальшу науково-творчу діяльність.

Дисертація Танської Людмили Вацлавівни є завершеним, самостійно підготовленим кваліфікаційним науковим дослідженням, результатом якого є

отримані нові науково обґрунтовані та практично значимі результати щодо вирішення проблем вивчення гармонізації глобалізаційних процесів як соціокультурний проєкт.

Вважаю, що дисертаційна робота Танської Л.В. «Гармонізація глобалізаційних процесів як соціокультурний проєкт» представлена на здобуття наукового ступеня кандидата культурології за спеціальністю 034 – «Культурологія», відповідає вимогам МОН України (наказ № 40 від 12.01.2017 р.), що висуваються до кандидатських дисертацій, п. 9, 11 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2020 р. № 607), та паспорту обраної спеціальності, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата культурології за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Офіційний опонент:

доктор культурології, професор
завідувачка кафедри туризму та
готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного університету
технологій та дизайну

Олена СТЕПАНОВА

